

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2555 ISSN 1906 - 7062

ข้าแหละ! ชุดมั่งเชียงขวาง ปี 2012 : ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นหรือสินค้านำเข้า

จรัญ ชัยประทุม

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งสะท้อน ถึงปรากฏการณ์และความแปรเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในวิถีการผลิตชุดมั่งของชาวมั่ง เชียงขวาง ในด้านความเป็นมาการทอผ้าของมั่ง การแต่งกาย องค์ประกอบและการสร้างสรรค์ชุดแต่งกายมั่ง จนไปถึงการประกอบชุดมั่งเชียงขวางในปัจจุบันโดยการนำเข้าชิ้นส่วนจากจีน จนนำไปสู่การเลือนหายของวิถีวัฒนธรรมการผลิตชุดมั่งในปัจจุบัน

คำสำคัญ : ชาวมั่ง ทอผ้า มั่งเชียงขวาง

Abstract

This article aims to expressed the phenomenon and a change in the production path of the Hmong XiangKhouang. The background of textiles, apparel and features the creative of customer in Hmong. Hmong XiangKhouang to the collection in the current import parts from china. That led to a fading way of producing a Hmong.

Key words : Hmong, textiles, Hmong XiangKhouang

บทนำ

เชียงขวาง หรือที่รู้จักกันในสมัยโบราณ ในชื่อเมืองพวน เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศลาว และถือเป็นเมืองหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันยาวนาน ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงอาณาจักรล้านช้าง และอาณาจักรล้านนา ซึ่งมีการถ่ายทอดและสืบสานศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต

ภูมิปัญญาในยุคต่างๆ จวบจนปัจจุบัน ถึงแม้เมืองเชียงขวางในอดีตจะเป็นเมืองแห่งสมรภูมิรบ สมัยสงครามเวียดนาม เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่กองทัพอเมริกาส่งเครื่องบินทิ้งระเบิดเข้ามาระเบิด ปุพรมหมายทำลายขบวนการประเทศลาว จนส่งผลทำให้บ้านเรือน วัดวา และผู้คน ถูกทำลายและล้มตาย จนกลายเป็นอดีตแห่งความปวดร้าวของผู้คนเชียงขวางในอดีต หากแต่ปัจจุบันแขวง

เชียงขวางกลับได้รับการกล่าวถึงในฐานะเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง สวยงาม เย็นสบายด้วยสภาพอากาศตลอดปี บริบทสองข้างทางเต็มไปด้วยวิวทิวทัศน์อันสวยงาม วิถีวัฒนธรรมอันดีงามของผู้คน จึงเป็นที่มาของการเดินทางศึกษาดูงานทางวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม งานมรดกล้านช้าง 3 ที่จัดขึ้นระหว่าง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ร่วมกับสถาบันวิจัยศิลปแห่งชาติลาว และสถาบันค้นคว้าชนเผ่าและศาสนาฯ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ใน วันที่ 7 - 12 มกราคม 2555 ณ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งผู้เขียนเป็นหนึ่งในผู้ร่วมเดินทางในครั้งนี้ ตลอดการศึกษาดูงานจำนวน 6 วันผู้เขียนได้พบเห็นวิถีชีวิต และวัฒนธรรมอันดีงาม รวมถึงมิตรภาพอันอบอุ่นของผู้คนในถิ่นนี้ รวมถึงพบเห็นวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลงที่อาจส่งผลมาจากกระแสเศรษฐกิจค่านิยมใหม่ๆ ของผู้คนภายนอกที่ล้นหลามเข้าไปในวิถีของคนเชียงขวาง จนส่งผลต่อวิถีวัฒนธรรมในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะชาวม้งที่ถือว่าเป็นผู้คนที่อาศัยและดำรงชีพอยู่บนที่สูง มีรูปแบบการใช้ชีวิตตามภูเขา ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลต่อวัฒนธรรมการแต่งกาย และค่านิยมในการผลิตชุดม้ง ทั้งในแง่ของวัตถุดิบ กระบวนการผลิต กระบวนการแปรรูป รวมถึงวิถีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากอดีตเปรียบเทียบกับปัจจุบัน ซึ่งผู้เขียนขอหยิบยกเอาประเด็นที่พบเห็นมาเรียบเรียงและสะท้อนข้อมูลปรากฏการณ์บางมุมที่ได้พบเห็นเพื่อให้ผู้อ่านได้พิจารณา ตระหนักและรับรู้ร่วมกันต่อไป

ม้ง ความเป็นมาและการทอผ้า

ม้งมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน อาศัยอยู่บนภูเขาสูง แต่จากหลักฐานทางวิชาการและการศึกษาค้นคว้าพบว่ายังไม่มีข้อมูลใดสามารถสรุปได้ว่าชนชาติม้งมาจากที่ไหน แต่สันนิษฐานกันว่าชาวเขาเผ่าม้งคงจะอพยพมาจากที่ราบสูงทิเบต ไช่ปรีเย และมองโกเลีย เข้าสู่ประเทศจีน และตั้งหลักแหล่งอยู่แถบลุ่มแม่น้ำเหลือง (แม่น้ำฮวงโห) เมื่อราว 3,000 ปีมาแล้ว ชาวม้งมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย มีลักษณะการแต่งกายเป็นเอกลักษณ์ หญิงชาวเขาเผ่าม้งในอดีตจะใช้ป่านป่า ผ้าย หรือผ้าใยกล้วยซึ่งที่ผลิตเองมาปักเป็นลวดลาย ด้วยด้ายสีต่างๆ หรือนำมาวาดด้วยขี้ผึ้งซึ่งมีกรรมวิธีการผลิตเช่นเดียวกับการทำผ้าบาติก แล้วจะนำมาแปรรูปเป็นเสื้อผ้าที่จะสวมใส่ในเทศกาลปีใหม่ หรือในวันสำคัญต่างๆ เนื่องจากมีความเชื่อว่า “ใส่เสื้อใหม่ในวันขึ้นปีใหม่” เพื่อความเป็นสิริมงคล นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องการแต่งกายด้วยชุดม้งให้ผู้ที่เสียชีวิต(ศพ) “ถ้าศพไม่ได้แต่งชุดชาวม้ง บรรพบุรุษจะจดจำไม่ได้และไม่ต้อนรับ” (ภักทิฎฐยา สดภิบาล และคณะ, 2552) อีกทั้งงานทอผ้าถือเป็นงานหัตถกรรมที่สามารถถ่ายทอดวิถี เรื่องราว ความหมาย ความเชื่อ ความศรัทธา ผ่านการถักทอสู่ลวดลาย ในตัวผ้า อดีตการทอผ้าถือเป็นงานเฉพาะของผู้หญิง ส่วนผู้ชายจะทำงาน ใช้แรงงานอื่น หรืองานหัตถกรรม ที่จำเป็นสำหรับครอบครัวและชุมชน เช่น จักสาน ตีเหล็ก ทำเครื่องเงินและแกะสลักไม้แทน(สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 21,ออนไลน์,2553) เหมือนดังคำกล่าวที่ว่า “เดิมผู้ชายมีเวียกไป

ขว้างแห ไถนา ผู้หญิงตำหูก เอ็ดผ้าแพร นึ่งข้าว และทำเตาไฟ” (อ้างถึงในสมิทร ปิติพัฒน์, 2546) เช่นเดียวกับแม่หญิงลาว โดยทั่วไป จากงานวิจัยของ ชนิตา ตั้งถาวรสิริกุล (2537) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง ลวดลายผ้า : สื่อสัญลักษณ์ของ ลาวเวียง ลวดลายผ้า สะท้อนให้เห็นว่าผ้าถือเป็น คลังความรู้ของผู้หญิงและเป็นบทบาทหน้าที่ เฉพาะของผู้หญิงที่แยกออกจากผู้ชายอย่างเด่นชัด ในสังคมกสิกรรม ที่การแบ่งแยกแรงงานตามเพศ เป็นพื้นฐานสำคัญของสังคม หากแต่การแบ่งแยก นี้ได้แสดงอยู่ภายในโครงสร้างของ ลวดลายผ้าด้วย คือ ผ้าหม่มของผู้ชายจะมีลักษณะโครงสร้างตรงกับ โครงสร้างลวดลายส่วนบนของผ้าหม่มเป็นต้น อีกทั้งผ้ายังคงมีบทบาทในการแสดงคุณค่าของ ความเป็นผู้หญิงผ่านกระบวนการถักทอผ้าอีกด้วย แม่หญิงมั่งเชียงขวางก็มีวิธีการถัก ปัก ทอลวดลาย ถือเป็นวิถีในการสร้างคุณค่าและความดีของ ตนเอง ผู้หญิงที่มีฝีมือจะได้รับการยกย่อง และ ชื่นชม รวมถึงสะท้อนให้เห็นว่าหญิงเหล่านั้นมี คุณสมบัติที่ดีพร้อมในการเป็นภรรยาและ แม่ของลูก ผู้หญิงมั่งในอดีตจึงต้องมีการศึกษา เรียนรู้ และการถ่ายทอดเรื่องผ้าทอจากครอบครัว ตั้งแต่ยังเด็กเพื่อให้เขามีความรู้ ทักษะ และ ประสบการณ์ที่จะสร้างสรรค์ผ้าทอเพื่อสร้างคุณค่า และความดีงามแก่ตนเองต่อไป

มั่งกับการแต่งกาย

การแต่งกายของชาวมั่งจะมีการแต่งกาย ที่เป็นอัตลักษณ์ และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ผ้าที่เป็นเครื่องแต่งกายอาศัยองค์ความรู้และ ภูมิปัญญาพื้นถิ่นในการเย็บปัก ถักทอ เริ่มตั้งแต่

การเลือก การเตรียมวัตถุดิบ รวมไปถึงกระบวนการ ถักทอ และตัดเย็บ โดยอดีตชุดมั่ง จะทอด้วย ป่านไยกัญชง (ต้นคล้ายกัญชา แต่ดอกและใบใช้ สูดไม่ได้อาศัยการใช้เล็บสะกิดไยกัญชงออกเป็น เส้น แล้วฝืนต่อกันเป็นม้วนใหญ่ นำไปฟอกด้วย น้ำด่างซี้เถ้า จะได้ด้ายสีขาวอมเหลือง ก่อนนำไป ทอเป็นผืนผ้า) ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่มีในพื้นที่ “มั่ง” โดยทั่วไปสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มย่อย อันประกอบด้วย 1. มั่งขาว 2. มั่งเขียว 3. มั่งดำ (บางแหล่งแบ่งเป็น 1) มั่งดำ หรือมั่งเขียว หรือมั่ง น้ำเงิน 2) มั่งขาว และ 3) มั่งกั่ว (ม) บ้า (อ้างอิงจาก พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น, 2553) ซึ่งมั่งแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะการแต่งกายที่ แตกต่างและคล้ายคลึงกันดังข้อมูลจากงานวิจัยของ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สรุปได้ ดังนี้

การแต่งกายของมั่งขาว ผู้หญิง สวม กระโปรงผ้าป่านดิบยาวลงมาถึงหัวเข่า มีผ้าพัน หน้าแข้งตั้งแต่ข้อเท้าถึงหัวเข่า แต่ปัจจุบันนี้หันมา ใส่กางเกงสีดำกว้างๆ แบบจีน คาดเอวด้วยผ้า สีแดงปล่อยชายผ้าสีเหลืองทิ้งยาวลงมาด้านหน้า และด้านหลัง คอปกเสื้อกว้างแบบทหารเรือ โปกหัวด้วยผ้าสีคราม หรือสีดำ ส่วนผู้ชาย นุ่งกางเกงดำกว้างๆ เป้าหย่อนลงมาไม่มากนัก สวมเสื้อป้ายอกมีผ้าคาดเอว การแต่งกายของ มั่งเขียว ผู้หญิง สวมกระโปรงสีฟ้าแก่ ประดับ ลายภาพวาดด้วยสีผึ้งและมีปักลวดลายใน ส่วนล่างของกระโปรง มีผ้าคาดเอวสีแดง ผ้าห้อยลงมาสีดำเสื้อเป็นสีต่างๆ คอปกเสื้อ เล็ก กว่า มั่งขาว 4 นิ้ว ขอบปกเป็นรูปโค้ง ไม่มีผ้าโปกหัว แต่มีผ้าถักบางๆ แถบเป็นลาย

ดอกไม้สีแดง พันรอบมวยผมส่วนผู้ชาย ใส่กางเกงดำเหมือนมังขาว แต่เป้ากางเกงหย่อน ลงมาจนเกือบถึงพื้นดินแบบอาหรับปลายขารัดที่ ข้อเท้า สวมหมวกทำด้วยผ้าแพรท่วนไม่มีขอบ ส่วนการแต่งกายของมังดำนั้น งานวิจัยของ ภักฎิญา สดภิบาล และคณะ, (2552) ระบุว่า ผู้หญิงชาวเขาเผ่าม้งดำจะใส่ชุดม้งที่เป็นของเผ่า ตัวเองเพียง 1 ชุดเท่านั้น ส่วนเสื้อมีการประดิษฐ์ ขึ้นหลายแบบ ผู้หญิงม้งดำไม่นิยมใส่กางเกง ส่วน มากแล้วนิยมใส่กระโปรงมากกว่าพร้อมกับใช้ ผ้าพันรอบขาเวลาออกไร่ ทำนาเพื่อป้องกันการ ถูกขีดข่วน ส่วนผู้ชายชาวเขาเผ่าม้งดำ นิยมใช้ผ้า สีย้อมครามหรือสีดำเป็นเครื่องนุ่งห่ม โดยเป็น เสื้อแขนยาวจรดข้อมือ ขลิบขอบข้อมือด้วยผ้าสีฟ้า หรือสีน้ำเงิน และอาจปักลวดลายประกอบด้วย ตัวเสื้อไม่มีคอปก ชายสาบเสื้อด้านขวาจะป้าย เลยมาทับซีกซ้ายโดยใช้แถบผ้าสีๆ กั้นเดินลาย และปักลวดลายประกอบดูสะดุดตา ชายเสื้อจะ สั้นเพียงเอวหรือสั้นกว่านั้นเล็กน้อย กางเกงเป็น สีเดียวกับเสื้อ มีลักษณะเป็นกางเกงที่ขากว้างมาก เป้าหย่อนยานแต่ปลายขาแคบลง ขอบปลาย ขากางเกงอาจมีการปักลายด้วยด้ายสีต่างๆ รอบเอวจะใช้ผ้าสีแดงซึ่งมีความยาวประมาณ 4-5 เมตรเคียนทับกางเกงไว้ ชายผ้าแดงทั้งสอง ข้างจะปักลวดลายสวยงาม เมื่อพันผ้าแดงรอบเอว ชายผ้าทั้งสองข้างจะถูกห้อยโหว่ลวดลายไว้ด้าน หน้า ชายหนุ่มจะนิยมคาดเข็มขัดเงินหรือเข็มขัด หนังทับผ้าแดงนี้อีกชั้นหนึ่ง

องค์ประกอบและการสร้างสรรค์ชุดแต่งกายม้ง เชียงขวาง

องค์ประกอบของการแต่งกายของม้ง นั้นหากพิเคราะห์ดูจะเห็นได้ว่ามีองค์ประกอบ ที่หลากหลาย โดยเฉพาะชุดม้งผู้หญิง ที่จะมียอด ค์ประกอบในการแต่งกายที่หลากหลายพิถีพิถัน ตั้งแต่การใส่กระโปรง ที่ทอดด้วยป่านไยกัญชง ที่ผ่านกรรมวิธีทำให้เป็นเส้นใย และพอกย้อม ก่อนนำไปทอเป็นผ้ามีผิวสัมผัสหยาบหนา แต่มุ่ม เป็นมัน แล้วนำไปเขียนด้วยขี้ผึ้ง เป็นลวดลาย เรขาคณิต นำไปย้อมสีน้ำเงินอมดำ แล้วนำไปต้ม ให้ขี้ผึ้งละลาย แล้วมาพับ แล้วใช้ไม้กดทับไว้ให้ จิบอยู่ตัว แล้วใช้ด้ายร้อยระหว่างจิบจากด้านหนึ่ง ไปยังด้านหนึ่งเป็นเอวของกระโปรง ใช้ผ้าขาวต่อ เป็นเอว ใช้ผ้าสีต่างๆ กั้นตกแต่งกระโปรง และ ปักด้วยด้ายสีต่างๆ เสื้อเอวเกือบจะลอย แขนยาว มีปกเสื้อด้านหลัง ผ้าหน้า หรือทับไปทางซ้าย ทำด้วยผ้าสีดำ มีตกแต่งลวดลาย ผ้าคาดเอวสีดำ มีพู่แดงเป็นชายครุย มีสนับแข้งสีดำ ผมขมวด เป็นมวย ใส่ หมวกผ้าหรือโพกผ้าสีดำ ใส่ต่างหูเงิน ห่วงคอทำด้วยเงิน 3-4 วงซ้อนกัน ด้านหลังเสื้อ ตกแต่ง ด้วยเหรียญเงินเก่าเป็นต้น

ความโดดเด่นอีกอย่างหนึ่งของชุดการ แต่งกายของม้งอยู่ที่ลวดลายปักเย็บที่ได้รับการ สืบทอดวิธี การปักผ้ามาจากบรรพบุรุษ เป็นลักษณะ ของวิถีชีวิตซึ่งเริ่มฝึกหัดทำตั้งแต่อายุยังน้อย บางคนอายุได้ประมาณ 7 – 8 ปี ก็สามารถปักผ้า ลวดลายง่ายๆ ได้แล้ว ลวดลายผ้าปักชาวเขา เผ่าม้งดั้งเดิมได้รับคำบอกเล่าว่า เริ่มแรกเป็นลักษณะ ลวดลายของตัวหนังสือของชาวเขาเผ่าม้ง โดยจะ ทำไว้เพื่อใช้เองในครอบครัวเป็นวัฒนธรรม

ประเพณีในการแต่งกายชนเผ่าโดยวัสดุที่ใช้ในการปักในอดีตจะประกอบด้วยเข็มเย็บผ้าสำหรับปักผ้าขนาดต่างๆ ด้ายสีต่างๆ และผ้าฝ้ายหรือผ้ากันขงจากนั้นก็ลงมือปักตกแต่งลวดลายตามความคิดหรือจินตนาการของผู้ปัก โดยจากการศึกษาของเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว (2549) พบว่าผ้าปักลายของชาวม้งเดิมไม่มีลวดลายมากมายนักเป็นลายที่เรียบง่าย ไม่มีการเขียนลายไว้ อาศัยการจำและนำลายปักเดิมมาดัดเป็นตัวอย่าง และเอาธรรมชาติที่อยู่รอบตัวมาปักเป็นลวดลายตามจินตนาการของแต่ละคน ชื่อลายจะตั้งตามจินตนาการจากธรรมชาติที่อยู่รอบตัว ปัจจุบันเมื่อเทคโนโลยีทันสมัยมากขึ้นการปักผ้าของชาวม้งก็มีอุปกรณ์ช่วยเพิ่มเติมเช่น กรรไกร กระดาษลอกลาย รวมถึงแบบของลวดลายสำหรับวาดลงบนกระดาษลอกลาย เพื่อให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้ปักด้วย ในแขวงเชียงขวาง ผู้หญิงม้งในอดีตมีการปัก ถักเย็บผ้าด้วยฝีมือที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษรุ่นต่อรุ่น ผนวกกับจินตนาการและสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อสร้างสรรค์ลวดลายและดอกดวงบนผืนผ้า ซึ่งชื่อลายต่างๆจึงขึ้นอยู่กับจินตนาการของผู้ปักนั้นๆ โดยหากจำแนกตามรูปแบบและกระบวนการและวัสดุในการปักอาจแบ่งได้ว่ามีลวดลายที่แบ่งเป็น 3 กลุ่มตามงานวิจัยของ เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, (2552) ดังนี้

(1) ลายผ้าปักมือ ประกอบด้วยกลุ่มปักมือด้วยเส้นด้าย และกลุ่มงานปักมือด้วยวัสดุตกแต่ง

(2) ลายผ้าตัดปะทับสอยประกอบด้วยกลุ่มลายเข้ามุมเหลี่ยม และกลุ่มลายเข้ามุมโค้ง

(3) ลายผ้าเขียนเทียน ประกอบด้วยกลุ่มลายดอก และ กลุ่มลายแถว

ชุดม้งกับวิถีชีวิตและความเชื่อ

ชุดม้งมีวิถีที่เกี่ยวพันกับความเชื่อ และวิถีวัฒนธรรมอันสืบทอดมาจากบรรพกาล โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องประเพณีขึ้นปีใหม่หรือประเพณีฉลองปีใหม่ ซึ่งเป็นงานรื่นเริงของชาวม้งของทุกๆ ปี จะจัดขึ้นหลังจากได้เก็บเกี่ยวผลผลิตในรอบปีเรียบร้อยแล้ว และเป็นการฉลองถึงความสำเร็จในการเพาะปลูกของแต่ละปี ซึ่งจะต้องทำพิธีบูชาถึงผีฟ้า - ผีป่า - ผีบ้าน ที่ให้ความคุ้มครอง และดูแลความสุขสำราญตลอดทั้งปี รวมถึงผลผลิตที่ได้ในรอบปีด้วย ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะทำการฉลองกันอย่างพร้อมเพรียงกัน หรือตามวัน และเวลาที่สะดวกของแต่ละหมู่บ้าน ในวันดังกล่าวหัวหน้าครัวเรือนของแต่ละบ้านจะประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อความเป็นสิริมงคลของครัวเรือน ซึ่งทุกคนจะหยุดหน้าที่การทำงานทุกอย่างในช่วงวันดังกล่าวนี้ หญิงชายจะนุ่งห่มด้วยผ้าชุดใหม่ โดยเฉพาะชายหญิงหนุ่มสาวจะมีการแต่งกายประดับประดากันอย่างสวยงาม และจะมีการจัดการละเล่นต่างๆ ในงานขึ้นปีใหม่ เช่น การละเล่นลูกช่วง การตีลูกข่าง การร้องเพลงม้ง เป็นต้น

งานฉลองวันขึ้นปีใหม่นี้มีความหมายสำหรับหนุ่มสาวม้งเป็นอย่างยิ่งเนื่องจาก เป็นโอกาสที่ผู้ใหญ่อนุญาตให้หนุ่มสาวได้มีโอกาสพบปะกันอย่างเต็มที่ ในวันขึ้นปีใหม่นี้นักสาว

จะเล่นลูกช่วง และมีการร้องเพลงโต้ตอบกัน ในโอกาสที่หนุ่มสาวมีสุข สนุกสนานกับการเล่น และการร้องเพลง ความหมายของเพลงที่ใช้ร้องโต้ตอบกัน เป็นไปในทำนองเกี่ยวพาราสีกัน บางคู่อาจถือโอกาสสารภาพความในใจของตนเอง หรือขอแต่งงาน เลยก็ได้ (โรงเรียนปายวิทยาคาร ออนไลน์, 2553) นอกจากงานฉลองปีใหม่แล้วการแต่งกายของม้งยังมีความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมในการส่งคนตาย โดยมีความเชื่อว่า จะต้องมีการตกแต่งชุดคนตายให้เป็นชุดม้งเพื่อที่บรรพบุรุษจะสามารถจดจำ และให้การต้อนรับ

ชุดม้งเชียงขวางในปัจจุบัน

จากการเปลี่ยนผ่านห้วงเวลา และกระแสค่านิยมต่างๆ ที่หลั่งไหลมาจากภายนอกประเทศ เข้าสู่วัฒนธรรมลาว ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมายรวมถึงวิถีการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมผ้าทอของชาวม้งด้วยโดยผลพวงที่เกิดขึ้นกับ สปป. ลาวในยุคจินตนาการใหม่ว่าที่รัฐชาติลาวได้เปลี่ยนผ่านนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศ จากการใช้แนวทางเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่เข้มงวดกดขี่ สู่การบูรณาการกับทุนนิยม เรียกว่าสมัย ‘จินตนาการใหม่’ ผลจากนโยบายจินตนาการใหม่ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเทศโดยภาพรวมหลายด้าน โดยเฉพาะการเปิดรับความสัมพันธ์อย่างไม่มีขอบเขตกับนานาชาติในภูมิภาค ในกลุ่มทุนนิยมที่ผนึกตัวกับความทันสมัยในด้านต่างๆ ได้ถูกนำสู่การปฏิบัติตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมา เปิดโอกาสให้มีการลงทุนภาคเอกชนทั้งคนลาวในประเทศ คนลาวที่ถิ่น และคนต่างประเทศผลจากนโยบาย ‘จินตนาการใหม่’

ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจในแนวทางการพัฒนาของประเทศ มีสิทธิเสรีภาพมากยิ่งขึ้น มีความหวังในการพัฒนาชีวิต การทิ้งถิ่นของผู้คนเริ่มลดลง ในทางตรงกันข้ามคนที่อพยพโยกย้ายออกไปได้เริ่มย้อนกลับสู่มาตุภูมิ เกิดการลงทุนในระดับต่างๆ ทั่วประเทศ (ศุภชัย สิงห์บุศ : 2553) ผลพวงเหล่านี้ทำให้ประเทศลาวมีความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง มีการเปิดโอกาสให้ผู้ลงทุนต่างประเทศสามารถลงทุนประกอบธุรกิจได้ทุกประเภท เช่น เกษตรกรรม ป่าไม้ อุตสาหกรรมพลังงาน อุตสาหกรรมเหมืองแร่ หัตถกรรม การขนส่ง การก่อสร้าง การท่องเที่ยว ธุรกิจด้านการให้บริการ รวมไปถึงการส่งเสริมให้มีโรงงานต่างๆ อย่างมากมายโดยเฉพาะโรงงานผ้าทอ ซึ่งใน สปป.ลาว พบว่ามีโรงงานทอผ้าอยู่ในแขวงหลวงน้ำทา อุดมไชย หัวพันธ์ เชียงขวาง คำม่วน สะหวันนะเขต สาละวัน และจำปาสัก

ผลพวงดังกล่าวส่งผลต่อเนื่องไปถึงวิถีการดำเนินชีวิต การแต่งกายและการสวมใส่เสื้อผ้าของชาวม้ง โดยภาพของชุดม้งเชียงขวางในปัจจุบันที่ปรากฏ พบว่าผู้คนเผ่าม้งมีการแต่งกายตามสมัยนิยมมากขึ้น โดยการสวมใส่ปรกติจะนิยมสวมใส่ชุดลำลอง ที่เป็นเสื้อผ้าที่ทอจากโรงงานหรือเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่มีขายตามท้องตลาดทั่วไปรวมถึงชุดม้งด้วยเช่นกัน เนื่องจากนโยบายและผลพวงต่างๆ ที่ส่งผลทำให้เกิดการลงทุนโรงงาน หรือธุรกิจมากมาย วิถีคนม้งก็เปลี่ยนไปจากวิถีการเกษตรเพื่อยังชีพก็กลับก้าวเข้าสู่วิถีโรงงานหรือการทำงานในภาคธุรกิจมากขึ้น รวมถึงการผลิตผ้าทอม้งเพื่อการค้าและธุรกิจด้วย ถึงแม้การสวมใส่ชุดประจำเผ่าของม้งยังมีอยู่

หากแต่เป็นการสวมใส่เฉพาะในงานพิธีกรรมหรือพิธีที่มีความสำคัญ เช่นวันขึ้นปีใหม่ หรืองานสำคัญอื่นๆ รวมถึงการสวมใส่เพื่อตอบสนองการธุรกิจและการท่องเที่ยวที่กำลังเฟื่องฟูและรุ่งเรืองในปัจจุบัน เช่น ภาพแม่ค้าขายสินค้าข้างทางที่สวมใส่ชุดม้งเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมไปถึงการสวมใส่เพื่อการถ่ายภาพร่วมกับนักท่องเที่ยว หากแต่ชุดม้งส่วนใหญ่ที่หนุ่มสาวนิยมสวมใส่กลับไม่ได้มาจากวิธีการผลิตของสาวชาวม้งที่เป็นผู้ผลิตกลับเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ซื้อหาจากโรงงาน ที่คนม้งเข้าไปทำงานประกอบชุดม้งเพื่อแลกเงินตราและค่าแรงนั่นเอง

การประกอบชุดม้งจากการนำเข้าชิ้นส่วนจากจีน

การผลิตชุดม้งแบบโดยใช้ทักษะและองค์ความรู้แบบดั้งเดิมในเชิงช่างปัจจุบันมีหลงเหลือค่อนข้างน้อย ซึ่งอาจมีผลพวงจากนโยบายจินตนาการใหม่ที่ส่งผลให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวที่ถือเป็นรายได้ทางเศรษฐกิจที่เข้าสู่พื้นที่แขวงเชียงขวางอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ส่งผลให้เกิดการผลิตสินค้าต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมถึงการมีโรงงานทอผ้าที่การผลิตและแปรรูปสินค้าผ้าทอที่เน้นปริมาณเพื่อให้ทันต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้บริโภคที่หลั่งไหลเข้ามาจากทั่วโลก โดยมีค้อยได้ตระหนักหรือคำนึงถึงวิถีความเชื่อความศรัทธาและจินตนาการแบบดั้งเดิมที่สืบทอดในผืนผ้า การผลิตจึงเป็นไปด้วยความรีบเร่ง ส่วนประกอบต่างๆ ถูกส่งมาจากต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่มาจากประเทศจีน ทั้งตัวผ้า (เดิมชาวม้งผลิตจาก

ใยกล้วยซึ่งต้องอาศัยความอดทนและความปราณีตในการผลิต) อุปกรณ์และวัตถุดิบการปักปัก ทั้งเส้นด้าย รวมถึงลวดลายที่มีแบบหรือแคตาล็อกตายตัวไว้อยู่แล้ว

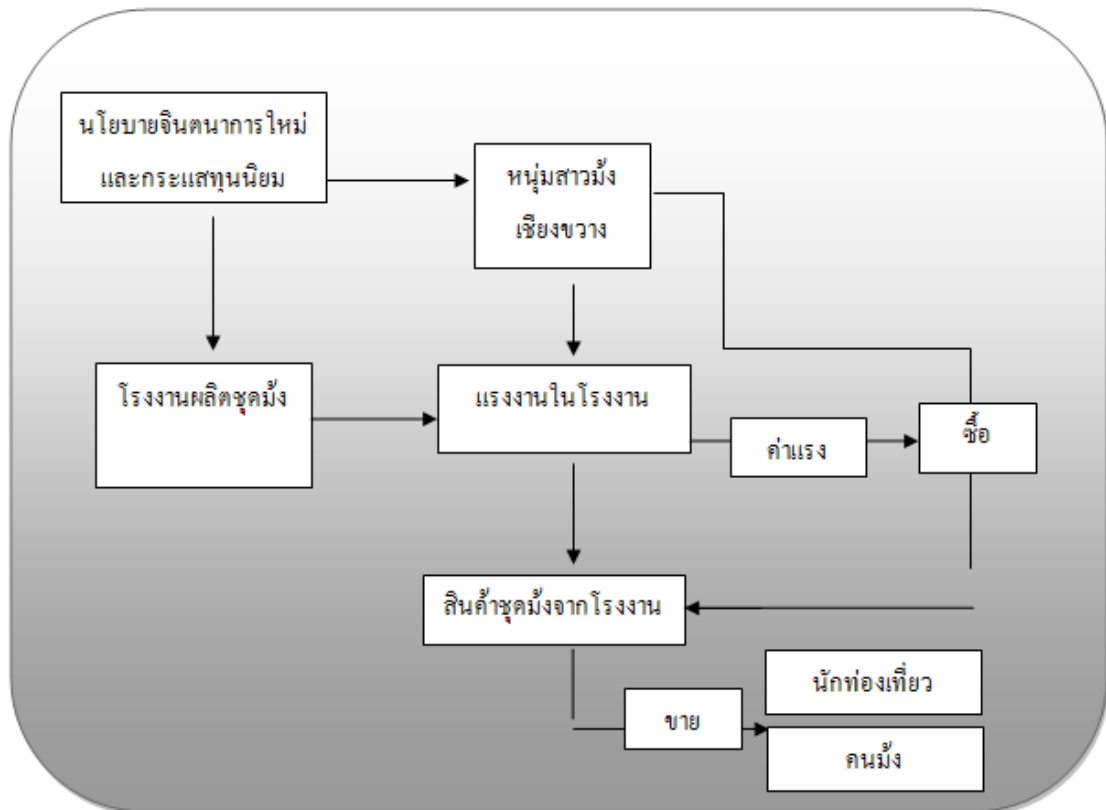
การประกอบชุดม้งในโรงงาน เป็นการประกอบชุดที่เป็นแบบส่วนๆ ส่งต่อกันไปเพื่อประกอบรวมเข้าเป็นชุดม้ง วัสดุอุปกรณ์นั้นทางโรงงานจัดเตรียมไว้ให้เสร็จสรรพ แม้แต่ลวดลายก็จัดทำเป็นแคตาล็อกไว้ให้พร้อมสรรพ ต่างจากอดีตที่ลวดลายนั้นมีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษรุ่นต่อรุ่นหรือมาจากจินตนาการของผู้ปัก แรงงานที่เข้าไปอยู่ในโรงงานรวมถึงแรงงานที่เป็นคนม้งที่เข้าไปอยู่ในโรงงานจึงมีความรู้และทักษะแค่เติมเต็มส่วนประกอบตามส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ จึงมีทักษะความรู้และความชำนาญเฉพาะส่วนต่างจากอดีตที่มีองค์ความรู้และความชำนาญในการผลิตตั้งแต่เตรียมเส้นใยผลิตตัวผ้าไปจนถึงการตัดเย็บและปักปักจนเป็นชุดที่พร้อมใส่เหมือนในอดีต การผลิตในปัจจุบันจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการรับใช้ทางสังคมและวัฒนธรรมสู่การรับใช้ทางเศรษฐกิจแทน

การเลือนหายของวิถีวัฒนธรรมการผลิตชุดม้ง

จากรูปแบบหรือวิธีการผลิตและกระแสนเศรษฐกิจที่หลั่งไหลเข้ามา จึงปฏิเสธมิได้ว่าองค์ความรู้ต่างๆ ในการผลิตชุดม้งที่สืบทอดมาแต่บรรพกาลจะกำลังถูกลดเลือน ทั้งทางคุณค่าและวิถีองค์ความรู้ที่สืบทอด ซึ่งผู้ศึกษาได้พยายามวิเคราะห์และหาข้อสรุปได้ว่า สิ่งที่ทำให้องค์ความรู้เหล่านี้กำลังจะจางหายจริง อาจเนื่องมาจากเหตุปัจจัยหลายประการจากภายนอกที่

เข้ามากระทบ ทำให้ค่านิยม ความเชื่อ และวิถีของผู้คนที่ถูกกระแสโลกาภิวัตน์หรือกระแสทุนนิยมจากภายนอกทำให้วิถีของผู้คนมีการเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีการดำเนินชีวิต วิถีความเชื่อความศรัทธา รวมไปถึงวิถีการผลิตที่เริ่มตอบสนองกระแสเศรษฐกิจ มากกว่าการตอบสนองวิถีสังคมและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะผู้คนในวัยหนุ่มสาวที่เป็นวัยแห่งการเรียนรู้และพร้อมรับเอาวิถีใหม่ๆ เข้ามาในชีวิต ภาพที่ผู้เขียนพบเห็นในปัจจุบันจึงเป็นภาพของหนุ่มสาวที่กำลังห่างไกลออกไปจากวิถีดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ภาพของการรับใช้ทางเศรษฐกิจแทนการรับใช้สังคมและวัฒนธรรม ภาพของความเจริญทางเศรษฐกิจที่เต็มไปด้วยผู้คนหนุ่มสาวในระบบแรงงานในโรงงาน หนุ่มสาวสมัยใหม่จึงไม่ค่อยใส่ใจในการทอผ้าหรือการผลิตผ้าแบบดั้งเดิม อาจเพราะมีความรู้สึกว่ามันเชื่องช้า ต้องอาศัยเวลาที่ยาวนาน อีกทั้งต้องอาศัยความอดทนเป็นอย่างยิ่งเพื่อผลิตผ้าทอหรือปักถักผ้าทอเพียงหนึ่ง จึงนิยมซื้อหามาสวมใส่แทนการผลิตหรือบางนำเงินค่าแรงงานการเป็นแรงงานในโรงงานมาซื้อชุดม้งจากโรงงานที่ตนเองเป็นแรงงานในการประกอบชุดม้งเหล่านั้นก็มี ดังแสดงให้เห็นดังแผนภาพข้างล่างนี้

บทสรุป

วิถีองค์ความรู้และคุณค่าผ้าทอกำลังจะเลือนหายไปจริงหรือ ผ้าทอมั้งจะหลงเหลือเพียงแค่องค์ความรู้ที่มีเก็บไว้ในโรงงานเท่านั้น หรือ ผ้าทอใยกล้วยงวิธีการถักทอที่อาศัยความรู้ ความศรัทธาและวิถีแห่งชนเผ่าที่สืบสานมาตั้งแต่บรรพกาล จะเหลือไว้แค่เพียงตำนานหรือเอกสารในพิพิธภัณฑ์จริงหรือวัยรุ่นหรือคนหนุ่มสาว ที่มีความสนใจและมีความรู้และทักษะในเรื่องการทอผ้ามีน้อยหรือไม่มีจริงหรือ หรือเป็นเพราะเขาเหล่านั้นไม่เข้าใจในคุณค่าความหมายและประโยชน์อันมากมายจากกระบวนการทอผ้าที่ถูกถ่ายทอดผ่านการพักทอเส้นใยที่สืบสานมาตั้งแต่บรรพกาล หรือเป็นเพราะว่ากระแสสังคม

ในยุคปัจจุบันที่ไม่ได้เอื้อให้เขาย้อนมองถึงคุณค่าแต่กลับเน้นการผลิตด้วยเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองทางด้านธุรกิจ หรือตอบสนองตามแฟชั่นในยุคโลกาภิวัตน์มากกว่า ปรากฏการณ์ที่กำลังเป็นอยู่เหล่านี้ อาจจะเป็นภาพที่สะท้อนให้ตระหนักว่าหากองค์ความรู้เรื่องการผลิตชุดมั้งถูกหลงลืม และละเลยจากวัยคนหนุ่มสาวที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่หรือผู้นำประเทศต่อไป ชุดมั้งลาวเชียงขวาง คงเป็นเพียงสินค้าโรงงานที่แบบและลวดลาย ซ้ำตามแบบบล็อกที่ทางโรงงานเตรียมให้ไว้ และชุดมั้งที่คนรุ่นใหม่สวมใส่เป็นเพียงแค่ชุดซื้อในโรงงานหาได้มาจากวิธีการผลิตที่แฝงเร้นความเชื่อ ความศรัทธา จินตนาการ และความมุ่งมั่นตั้งใจอีกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชนิดา ตั้งถาวรสิริกุล. (2541). **สื่อสัญลักษณ์ผ้าลาวเวียงจันทน์**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- พิพิธภัณฑสถานผ้า. (2553). มั้ง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://hmong.hilltribe.org/thai/> [10 กุมภาพันธ์ 2553].
- เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว. (2549). **เอกลักษณ์วัฒนธรรมมั้ง**. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ภักทิฎฐยา สดภิบาล และคณะ. (2552). **การออกแบบเสื้อผ้าสำเร็จรูปสตรีด้วยผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง**. วารสารศิลปกรรมบูรพา ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (ธ.ค.2552-พ.ค.2553) หน้า 37-48. โรงเรียนปายวิทยาคาร.
- _____. (2553). มั้ง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://socialnetwork.pwtk.ac.th/root/> [10 กุมภาพันธ์ 2553].
- ศุภชัย สิงห์บุศ. (2553). **หลวงพระบางเมืองมรดกโลก : ราชธานีแห่งความทรงจำและพื้นที่พิธีกรรมในกระแสโลกาภิวัตน์**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สายธาร.
- สารานุกรมไทย ฉบับเยาวชน. (2553). **ผ้าทอ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : kanchanapisek.or.th/kp6/GENERAL/ [10 กุมภาพันธ์ 2553].
- สมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ. (2553). **เกิด แก่ เจ็บ ตาย : วิถีไทในผืนผ้า**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.